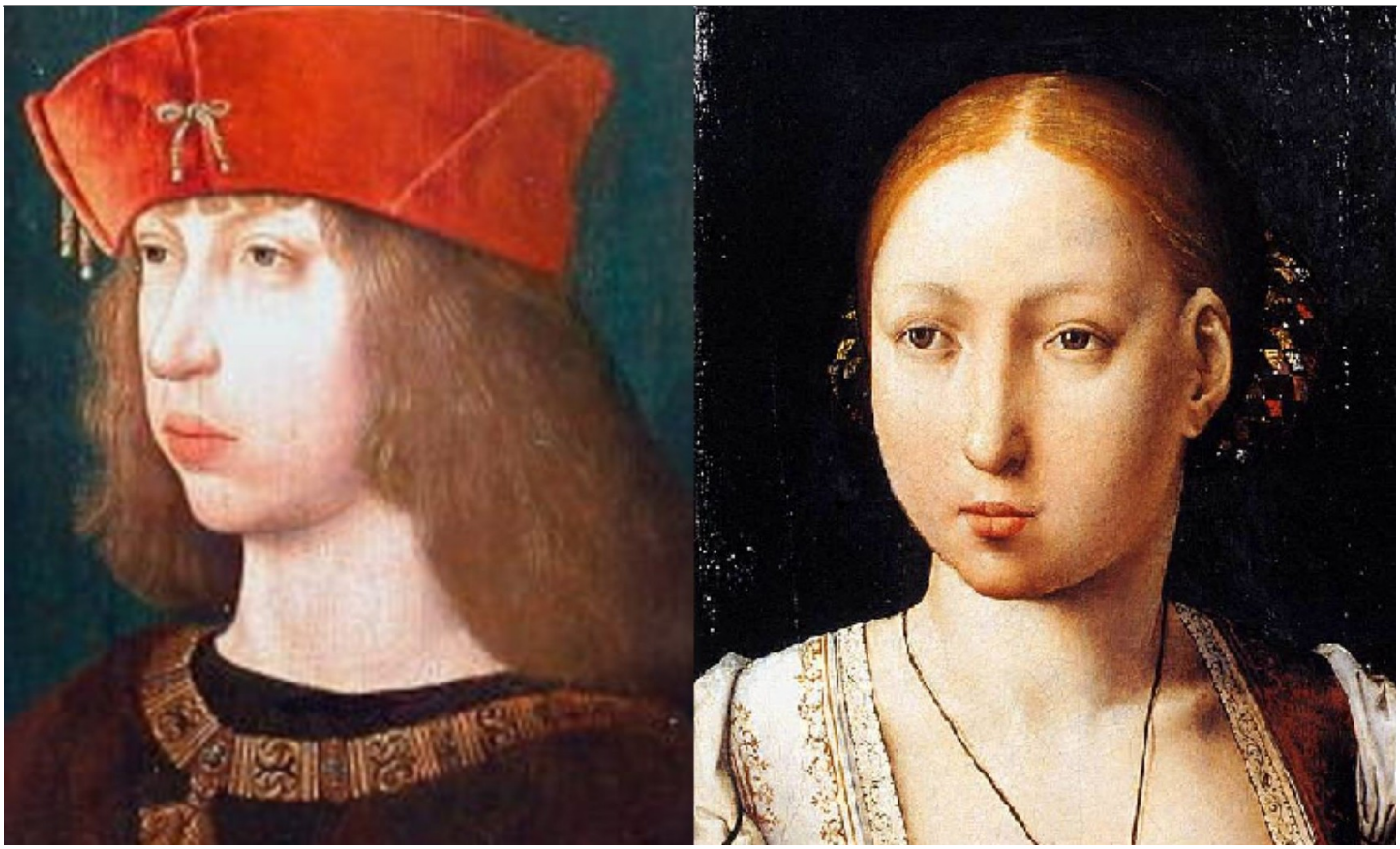

Les dues Joanes: Joana de Castella, la boja, i Joana d'Aragó, la sana. Dues reines en una.

Autor: Daniel Ibáñez
Data de publicació: 01-08-2025

L'estudiós Daniel Ibáñez i Julve ens exposa la seva recerca sobre la veritable identitat de la reina Joana d'Aragó, mare de Carles I.

A finals del segle XV, Maximilià I d'Àustria i Ferran II d'Aragó varen pactar dos matrimonis de conveniència. La intenció d'aquestes unions era construir un gran imperi. La qüestió era qui el governaria.

La idea era casar Felip el Bell amb Joana de Castella i Joan d'Aragó amb Margarida d'Àustria.

A Anvers, el 3 gener de 1495, es varen firmar els acords matrimonials.

A Lier, el 21 d'octubre de 1496, es casaven Felip el Bell i Joana de Castella.

A Burgos, el 3 d'abril de 1497, es casaven Joan d'Aragó i Margarida d'Àustria.

Primer entrebanc: a Salamanca, als sis mesos del casament, Joan d'Aragó moria. Joan era una persona de mala salut; de naixement, tenia un llavi leporí que li impedia parlar correctament. Era tartamut i de constitució feble. Menjava molt poc i vomitava amb freqüència.

Segon entrebanc: a Burgos, segons la Història oficial, el 25 de setembre de 1506 moria enverinat Felip el Bell. Segons

explicaré més tard, va ser assassinat per la seva gelosa i boja esposa Joana de Castella.

Ens trobem dues vídues per governar l'Imperi.

ALDONÇA ROIG, L'OMBRA CATALANA QUE PERSEGUIA ISABEL LA CATOLICA[1].

Aldonça Roig d'Ivorra és el nom d'una dona que va tenir una importància cabdal en el procés de fabricació de la monarquia hispànica. Absolutament ignorada per la historiografia espanyola, el descobriment de la seva figura ens revela el paper més que rellevant que, al marge d'Isabel de Castella, van tenir les dones dels estaments del poder en aquell procés. Però, sobretot, ens revela el paper protagonista de les elits catalanes de l'època en el projecte d'unificació dinàstica hispànica. Aldonça Roig d'Ivorra, nascuda a Cervera (Segarra) el 1451 en una família de la petita noblesa rural catalana, va ser la mare del primer fill de Ferran d'Aragó, i des d'un pla discret, però molt influent, el va acompanyar i el va assessorar durant tota la vida. Aldonça Roig d'Ivorra, que la historiografia espanyola anomena Aldonza Ruiz de Ivorra, seria l'alter ego del perfil polític del rei Ferran i el malson perpetu d'Isabel de Castella i la seva camarilla castellana. Mai no aconseguirien desplaçar-la de l'entorn personal de Ferran.

Qui era i d'on venia Aldonça? Aldonça era la filla gran del matrimoni format per Pere Roig i Aldonça d'Ivorra, barons del Portell, un senyoriu situat al territori de l'actual poble de Sant Ramon (Segarra), lleugerament desnaturalitzat a causa de la crisi feudal que havia destapat la primera contestació camperola al règim (1448-1449) i que conduiria a la primera revolució dels Remences (1462-1472).

¿TRES JOANES?

Consultant diversos llibres i articles sobre la controvertida i grandíssima i importantíssima figura (per la Història oficial) del "glorioso Reino de Castilla y León y un poco de Aragón", Doña Juana la Loca, m'he vist immers en un embolic impressionant.

Intentant cercar una Joana n'he trobat tres:

JOANA I DE CASTELLA, LA BOJA, L'ASSASSINA.

JOANA D'ARAGÓ NICOLAU, AGRAMUNT, LA INVENTADA.

JOANA D'ARAGÓ ROIG D'IVORRA, LA SANA.

Joana I de Castella, coneguda (segons la versió oficial) com a Joana la Boja (Toledo, 6 de novembre de 1479 - Tordesillas, 12 d'abril de 1555), va ser reina de Castella de 1504 a 1555, i d'Aragó i Navarra, des de 1516 fins a 1555; si bé des de 1506 no va exercir cap poder efectiu i a partir de 1509 va viure tancada a Tordesillas, primer per ordre del seu pare Ferran el Catòlic i després per ordre del rei Caries I. Per naixement, va ser infanta de Castella i Aragó. Des de jove, va mostrar signes d'indiferència religiosa, que la seva mare va intentar mantenir en secret. El 1496 va contraure matrimoni amb Felip el Bell, arxiduc d'Àustria, duc de Borgonya i Brabant i comte de Flandes. Va tenir amb ell sis fills. Per mort dels seus germans Joan i Isabel i del seu nebot Miquel de la Pau, esdevingué hereva de les corones de Castella i d'Aragó. A la mort de la seva mare, Isabel la Catòlica, el 1504 va ser proclamada reina de Castella al costat del seu marit; a la del seu pare, Ferran el Catòlic, l'any 1516 va passar a ser nominalment reina de Navarra i sobirana de la corona d'Aragó.

JOANA D'ARAGÓ NICOLAU, AGRAMUNT, LA INVENTADA.

Agramunt, hivern de 1469 o primavera de 1470. Joana Nicolau, amant de l'infant Ferran (futur Rei Catòlic), portava una nena al món de condició ¡l·legítima, però que tindria un paper molt actiu al costat del seu pare. Joana d'Aragó Nicolau va rebre el reconeixement ¡ el cognom del pare; va ser dotada amb les rendes reials de la seva vila nativa; va ser casada amb l'home més ric de Castella; va ser sospitosament propera a l'escenari del crim de Felip el Bell, el gendre i rival del seu progenitor, i va tenir una relació molt estreta -i no sempre asèptica- amb la seva germanastra petita Joana (Toledo, 1479), mal anomenada "la Boja". Joana d'Aragó-Nicolau, la primogènita catalana de Ferran, totalment ignorada per la historiografia oficial espanyola, es revela com un personatge clau en els convulsos anys de formació de la monarquia catòlica.

Ens diuen que Joana Nicolau i el seu marit, José Bernardino Fernández de Velasco y Mendoza, varen acompanyar Joana la Boja en el trasllat del cadàver de Felip el Bell fins a ser enterrat definitivament a Granada.

Aquest episodi del trasllat del cadàver de Felip el Bell és un dels relats més fantàstics que he llegit de les falsedats novel·lades de la Història d'Espanya.

JOANA D'ARAGÓ ROIG d'IVORRA, LA SANA.

De la pàgina "GENI" trobem:

"JUANA DE ARAGÓN (1471 - 1522)

Hija de Fernando II el Católico, rey de Aragón y Aldonza Ruiz de Ivorra y Alemany

Esposa de Duque José Bernardino Fernández de Velasco y Mendoza, I Duque de Frías

Madre de Juliana Ángela Fernández de Velasco y Aragón, I Condesa de Castilnovo,

Hermana de Alonso de Aragón, arzobispo de Zaragoza y Valencia

Medio hermana de Francisco de Castro y Pinos, VIII Vizconde de Ebol; Alonso

de Aragón; Isabel De Castilla, reina de Portugal; Juan de Castilla y Aragón,

príncipe de Asturias; Juana De Castilla, Reina de Castilla Reina de Aragón,

Valencia, Mallorca, Navarra y otros 7".

Aquí trobem el desdoblament i fusió de les dues Joanes d'Aragó.

LA NOSTRA JOANA D'ARAGÓ.

Filla de Ferran II d'Aragó i Aldonca Roig d'Ivorra.

Nascuda a Cardona l'any 1471, morta, probablement, al 1546, deduït de les cartes de "Documentos Cortesianos"[2].

Germana d'Alfons d'Aragó, arquebisbe de Saragossa i València.

Les cròniques parlen que Aldonça es disfressava d'home per poder acompanyar Ferran II en les seves campanyes.

L'amic Eudald Roca[3], a la conferència del 22 de maig del 2024, pronunciada a la Casa Elizalde de Barcelona, ens va presentar una sèrie de llibres alemanys que parlen de Joana d'Aragó.

N'Eudald va trobar, en un d'aquests llibres, un paràgraf on se'ns diu que Joana d'Aragó va néixer a Cardona[4].

Reflexionem: Ramon Folch IV duc de Cardona es va casar amb Aldonza Enríquez, neboda de Ferran II. És molt versemblant que Ferran enviés a portar al món la seva filia bastarda que esperava d'Aldonça Roig d'Ivorra al castell

d'uns parents seus, els Cardona, amb la màxima discreció.

Erasme de Rotterdam, al seu llibre Elogi de la follia, hi escriu:

"D'un pare em vanto d'ésser filla. Aquest em va engendrar no pas del seu cervell, com va fer-ho Júpiter amb la fosca i esquerpa Pal·las, sinó de la Jovenesa, la nimfa més graciosa de totes, i la més alegre. I ho feu no pas lligat a ella en una trista unió conjugal (que és com va néixer aquell ferrer coix)"[5].

En aquest paràgraf, Erasme es refereix al pare Ferran II, i a la filla Joana d'Aragó. El ferrer coix és el príncep Joan d'Aragó, que era coix de salut. El príncep, el va portar al món una mainadera a qui li deien "la Herrera".

EL NAIXEMENT DE CARLES I EN UNA LATRINA

Dilluns, 24 de febrer de 1500, va néixer Carles I. La seva mare el va portar al món en una latrina del palau dels ducs de Flandes, a Gant, on s'hi celebrava una gran festa.

Aquest fet em crida molt l'atenció. Si la dona que estava embarassada, a punt de parir, era la Joana esposa de Felip el Bell, és de suposar que estaria tot ben preparat amb l'atenció de mainadera i d'un lloc ja disposat per acollir-la en aquest moment tan delicat.

Conjectura: imaginem, per un moment, que Felip el Bell hagués tingut una relació amorosa amb una noia de la Cort coneguda com a Joana d'Aragó i l'hagués deixada embarassada. Joana romandria a la festa discretament i, de sobte, va de part. Ningú sospita que l'ésser que ve al món és fill del príncep Felip. Joana té el fill en una latrina i ara és quan Felip s'assabenta del fet que és un nen.

Felip el Bell ara té un fill baró bastard, al qual li posaran de nom Carles, però que és de moment el seu successor. Aquest nen, per ordre expressa de Maximilià I d'Àustria, es queda a Flandes per ser criat i educat com un Habsburg.

La història de Joana la Boja és plena de contraindicacions, de relats novel·lats i de cròniques absurdes. Si et poses a analitzar les documentacions disponibles, et creen uns embolics indigeribles.

MORT DE FELIP EL BELL, VERSIÓ OFICIAL[6].

"Dos meses después de ser coronado rey, unas fiebres terminaron con la vida de Felipe I de Castilla, marido de Juana la Loca, según la versión oficial. Aunque tenía tantos enemigos, que se cree que alguno pudo haberlo envenenado.

El reinado de Felipe el Hermoso fue breve, apenas duró el verano de 1506. El soberano había instalado su Corte en la ciudad de Burgos, en la Casa del Cordón el 16 de septiembre de 1506.

Al día siguiente de su llegada, dedicó la tarde a jugar un partido a la pelota y bebió un vaso de agua muy fría, horas después se sintió indispuesto. Se le achacó el mal de la fiebre que tubo a aquella jornada de deporte.

Con el paso de los días el estado del monarca fue agravándose hasta presentar un cuadro que se supone que podría corresponder con neumonía. Al octavo día de estar sufriendo fiebres altas, Felipe pereció.

Una vez quedó certificada la muerte del primer rey de Castilla, perteneciente a la familia Habsburgo, sus sirvientes flamencos le vistieron bajo las instrucciones de su esposa, Juana de Castilla, con sus mejores galas".

Joana de Castella va administrar a Felip verí: "aigua tofana"[7].

PRESÓ DE JOANA

Si una persona es qualifica de boja, no es tanca en una presó, s'ingressa en un centre sanitari o se'n té cura a casa seva, atenent-la el millor que es pot, aplicant-li el tractament adequat de l'època i donant-li tot l'afecte del món perquè el patiment que té sigui el més lleu que es pugui. Una persona assassina sí que es tanca en un palau presó.

Va romandre tancada Joana la mal anomenada la Boja a Tordesillas, Valladolid o a la Torre de Silla, València.

DOCUMENTOS CORTESIANOS

En Carles Camp va fer portar, de Mèxic, una col·lecció de llibres de títol Documentos Cortesianos. En aquesta col·lecció, hi apareixen 22 cartes redactades i enviades des de diferents localitats de la Península, (l'any 1533, el 28 d'abril, des de Barcelona), entre la Reina Juana i Hernán Cortés que van fins a l'any 1542. En dues d'aquestes cartes, la Reina Juana es dirigeix a Cortés com a "pariente nuestro Capitán General" (Alonso Felipe de Aragón y Gurrea, Hernán Cortés i Carles I eren besnets de Joan II). Aquestes cartes varen ser redactades i enviades a Mèxic quan Joana la Boja estava tancada a la Torre de Silla. Per tant, era la reina Joana d'Aragó, la Sana. En una altra carta, el remetent figura com a "Carlos V y su madre la Reina Juana". Si la "Reina Juana" era la "Madre de Carlos V", era una Joana que no estava tancada, o sigui, Joana d'Aragó: la nostra Joana era la mare de Carles I.

Daniel Ibáñez i Julve

Badalona, 10 de juliol del 2025.

NOTES

[1] MARC PONS, "Aldonça Roig, l'ombra catalana que perseguia Isabel la Catòlica", https://www.inh.cat/articles/Aldonca-Roig,-l-ombra-catalana-que-perseguia-Isabel-la-Catolica

[2] JOSÉ LUIS MARTÍNEZ, Documentos Cortesianos, 1528 – 1548; Fondo de Cultura Económica, Mèxic DF.

[3] EUDALD ROCA, «Joana d'Aragó (dita la Boja), la reina amagada»; conferència pronunciada el dimecres 22 de maig del 2024, a la Casa Elizalde de Barcelona.

[4] Ehrenspiegel des Hauses Ósterreich (Buch VII) - BSB Cgm 896. Augsburg 1559.

[5] ERASME DE ROTERDAM, Elogi de la follia; Llibres de l'Índex, pàg. 53.

[6] ANTONIO RODRÍGUEZ VILLA, La Reina Doña Juana la Loca; Librería de M. Murillo, Madrid, 1892. pàg. 535.

[7] El verí “aigua tofana” o també manna di San Nicola (“acqua toffana”, en italià) va prendre el nom de Giulia Tofana, una enverinadora famosa a l'illa de Sicília. La composició de l'aigua tofana és desconeguda. Segons els cronistes, era un líquid transparent i insípid, i se sospita que entre els ingredients hi hauria l'arsènic i la conval·lària. Les confessions de Tofana abans de la seva execució van donar a entendre que era una barreja d'essències vegetals. La dosi en què s'administrava determinava l'aparició dels símptomes i la velocitat amb què arribava la mort. De vegades, es deia que simplement accelerava els efectes d'alguna altra malaltia passiva de la víctima. En qualsevol cas, al cadàver no quedaven rastres detectables pels metges de l'època. L'aigua tofana va acabar arribant al continent. Alguns historiadors esmenten que va ser a través de Nàpols, on se'l va conèixer com "acqua di Nápoli" i "acqua di San Nicola di Bari".